

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ

У статті розглядаються інноваційні технології проведення навчальних занять у вищому навчальному закладі. Приділяється увага розробці сучасної лекції у контексті новітніх методик викладання.

В статье рассматриваются инновационные технологии проведения учебных занятий в высшем учебном заведении. Уделяется внимание разработке современной лекции в контексте новейших методик преподавания.

The article deals with innovational technologies of practical studies in a higher educational establishment. Special attention is paid on elaboration of modern lectures in the context of new methods.

Ключові слова: інновації, інтерактивний метод, візуальне супроводження, опорний конспект, проблемна лекція, лекція-консультація, лекція-конференція.

Нові вимоги до рівня освіти і розвитку особистості призводять до необхідності впровадження новітніх методів та технологій навчання, які дозволяють організувати навчальний процес у відповідності до потреб суспільства. В сучасному світі високих технологій та інформації, коли з технічної сторони практично все можливо і доступно, компетентні, ініціативні і мотивовані працівники є найціннішими ресурсами суспільства. Саме це визначає інтерес суспільства до підготовки висококваліфікованих працівників, який призначені задовольнити заклади вищої освіти.

Інтерактивні методи та інноваційні технології навчання є тими інструментами навчального процесу, які дозволяють підвищити рівень освіти, сприяють формуванню навичок та вмінь студентів, що будуть ними використані в подальшій професійній діяльності. Провідна мета навчання на основі інновацій – підготувати фахівця, здатного кваліфіковано вирішувати професійні завдання, орієнтовані на досягнення найвищого результату.

Викладачеві вищої школи, на якого покладені обов'язки читання лекцій, необхідно мати достатньо інформації про інтерактивні методи та інноваційні технології навчання з метою підготовки та проведення лекційних занять на рівні сучасних вимог. Ця проблема є актуальною не тільки для молодих викладачів, які тільки пізнають основи методики та педагогічної науки, але і для досвідчених викладачів, які повинні переходити від традиційних методів навчання до новітніх.

Публікації останніх років свідчать про зміни у сучасній методичній науці, пошук нових підходів до проведення занять, впровадження ефективного поєднання дидактичного та технологічного підходів організації навчального процесу. Означена проблема досліджувалась такими науковцями: О.В.Аксьонова, В.І.Балабанов, Л.В.Головко, Г.О.Ковальчук, В.М.Нагаєв, С.У.Піхота, Т.А.Ротова [1-6] та багатьма іншими.

Метою статті є визначення сучасних підходів до читання лекції, характеристика окремих видів лекцій на основі інтерактивних методів та інноваційних технологій навчання, механізм розробки лекційного матеріалу.

Лекція призначена для засвоєння студентами теоретичного матеріалу, надання інструментарію для здобуття практичних навичок, знань та умінь. Основні риси лекції: основна форма навчальних занять має тематичний, інформаційний та логічний характер, передбачає системний виклад матеріалу та його структуру, визначає характер інших форм навчальної роботи.

Основними методами проведення лекційного заняття є традиційне та інтерактивне навчання. Враховуючи співіснування випробуваних і новітніх форм організації навчального процесу, умовно можна розподілити види лекцій на дві великі групи: традиційні та інтерактивні.

При традиційному навчанні здійснюється подання навчального матеріалу в класичній формі, тобто викладач читає лекцію, пояснює, а студенти слухають і конспектують окремі положення. Для подання матеріалу лектор використовує власноруч розроблений текст (конспект) лекції, а для наочності – дошку і крейду. Традиційна лекція характеризується високою активністю викладача і невисокою активністю (відносною пасивністю) студентів.

Інтерактивне навчання – це система методичних прийомів викладання, які характеризуються підвищеним ступенем мотивації і емоційності, прямими і зворотними зв'язками студентів з викладачем, високою активністю розумової і навчальної діяльності. Найголовніші проблеми, які вирішуються під час такого навчання: виявлення творчих можливостей кожного студента, здатність висувати неординарні та нестандартні ідеї, самостійне розв'язання складних ситуацій, обґрунтування висновків, надання пропозицій та рекомендацій.

За традиційним та інтерактивним методами є такі види лекцій (рис. 1).

Рис. 1. Види лекцій на традиційного та інтерактивного методів навчання

Лекції за традиційним методом більше відомі як викладачам, так і аудиторії студентів. Вони відрізняються переважно навчальною метою, тобто

спрямованістю на досягнення певного результату навчання, оглядовим, поглибленим, узагальненим або деталізованим характером матеріалу.

Розглянемо більш детально лекції на основі інтерактивного методу.

Лекція з візуальним супроводженням передбачає викладання навчального матеріалу переважно в класичній формі, але для подачі інформації використовують візуальні засоби навчання. Вони являють собою наочність, за допомогою якої студент через зір сприймає значно більше інформації, створює уявлення про зв'язки, структуру предмету дослідження. Візуальне супроводження лекції здійснюється через наочні та технічні засоби навчання.

З метою подачі найбільшого масиву інформації необхідно створити відповідне візуальне супроводження лекції. Для цього слід визначити: інформацію, що може бути подана візуально (схеми, графіки, таблиці, малюнки); види носіїв візуальної інформації, які слід підготувати (слайди або плівка, імітаційні комп'ютерні програми, диски, флеш-пам'ять); технічні засоби, які необхідні для демонстрації візуальної інформації (комп'ютер, мультимедійний проектор, кодоскоп, графопроектор, діапроектор, епідіаскоп, відеокамери); відеоматеріали, що відповідають обраним технічним засобам (навчальні відеофільми).

Лекція з використанням опорного конспекту. Опорний конспект лекцій (ОКЛ) – вид навчально-методичного видання, в якому за допомогою сигналів опорних, які являють собою наочну конструкцію, що заміщує систему значень, понять, ідей як взаємозв'язаних елементів, стисло викладено теоретичний матеріал навчальної дисципліни.

Опорний сигнал (ОС) – це асоціативний символ, який замінює певний фрагмент навчального матеріалу і здатний миттєво поновити його і пам'яті. В якості сигналів опорних можуть служити змістові ОС: схеми, рисунки, діаграми, графіки, таблиці, формули; специфічні компоненти: ключові слова, фрази, цікаві малюнки, позначки, які поза розповіддю викладача не мають прямих змістових зв'язків з теоретичним матеріалом.

Проблемна лекція (проблемно-орієнтована) – це така, при якій нове знання вводиться через проблемні запитання / завдання / ситуації. Проблемна лекція ставить за мету розвинути творчі здібності студента, спрямувати його в напрямку здобуття нових знань через власну ініціативу та активність. Визначальна риса проблемної лекції – постановка проблеми та її розв'язання.

Проблемна лекція, як правило, викликається необхідністю: створити уявлення про основні проблеми в рамках теми або питання лекції; обґрунтувати необхідність їх вирішення; продемонструвати напрацьований матеріал з даної проблеми з теоретичної точки зору та знання, що вже набуті в ході розвитку світової чи вітчизняної науки; поглиблено розглянути актуальні проблеми сучасності; самостійно дослідити студентами суть визначеної проблеми. При проблемній лекції процес пізнання студентів відбувається таким чином, що наближається до дослідницької діяльності.

Методика проведення проблемної лекції містить у собі: постановку проблеми лектором; надання завдання студентам щодо вирішення проблеми; надання системи інформації; обговорення проблеми (створюється діалог, дискусія); проведення аналізу існуючих традиційних та сучасних точок зору; розкриття змісту проблеми шляхом організації пошуку її рішення, створення наукового середовища, творчого мікроклімату для обговорення окремих питань, вивчення положень і процесів, проведення розрахунків, визначення тенденцій, надання висновків; формулювання остаточного рішення; оцінка лектором роботи студентів щодо розв'язання проблеми та степені її вирішення.

Дуальна лекція. Дуальна лекція – це різновид читання лекції у формі діалогу. Механізм проведення дуальної лекції: двома викладачами, вченим та практиком, викладачем та студентом. Цілі лекції наступні: формування у студентів відчуття зв'язку дисциплін, цілісному навчанні; вивчення теми дисципліни на рівні системності знань; поєднання теоретичної та практичної підготовки; розвиток співробітництва педагогів.

Дана технологія є однією із найбільш прийнятних у досягненні навчальних та виховних цілей. Вона передбачає ґрунтовну підготовку з боку викладачів, практиків і студентів і потребує на це багато часу. Перевагами дуальної лекції є висока міра активності сприйняття, мислення студентів /слухачів; «переключення» з одного лектора на другого, що сприяє підтриманню високого рівня уваги та інтересу студентів; сприяє “запуску” розумового процесу студентів; дає можливість передати більший обсяг інформації за рахунок переконструювання матеріалу; сприяє кращому розумінню матеріалу завдяки практичним прикладам.

Лекція-консультація є поєднанням викладу нової навчальної інформації лектором з постановкою запитань. Лектор консультує студентів у ході лекційного викладу, що сприяє кращому засвоєнню ними навчального матеріалу. Вона може проводитись за різними сценаріями: запитання – відповіді; запитання – відповіді – дискусії.

Поради до викладача при підготовці до лекції та її читанні полягають в наступному: не переобтяжувати лекцію питаннями, які розглядатимуться на семінарських заняттях; зосередити увагу на найбільш складних питаннях, що мають наукове і практичне значення у сучасних умовах; чітко визначити логічну структуру викладу, переходи від одного питання до іншого; аргументовано показувати різні погляди на проблему; звертати увагу не лише на предметно-змістову, але й на пізнавальну інформацію; встановити зворотний зв'язок між лектором та студентами.

Лекція – “конференція”. Це наукове заняття із заздалегідь визначеною темою та системою доповідей. Її призначенням є навчити студентів брати участь у наукових конференціях, створити наукове середовище, найбільш наближене до дослідницької діяльності. Механізм проведення лекції –

«конференції»: проводиться відповідно до програми; кожен виступ є логічно завершеною доповіддю, підготовленою у межах програми; сукупність виступів студентів дозволяє усебічно висвітлити тему лекції; після кожного виступу можливі запитання до доповідача з боку студентів / викладача.

Лекція – “прес-конференція” визначається сутністю її назви. Механізм проведення лекції – “прес-конференції”: лекція проводиться в режимі “запитання – відповіді”; зміст лекції формується за питаннями аудиторії із залученням кількох викладачів; постановка запитань здійснюється за оголошеною темою; основне завдання викладачів – обов’язкова відповідь на будь-яке запитання та оцінка запитань залежно від їх змісту; в процесі лекції здійснюється систематизація питань студентів; студенти задають питання послідовно і отримують відповіді на них; можливі уточнення та доповнення з обох сторін; результатом є створення системи знань шляхом найбільш високої активізації студентської аудиторії. Така лекція носить характер “бліц-гри”, в якій студенти грають роль знавців, а викладачі – роль експертів.

Інтерактивна лекція – це метод проведення лекційного заняття, що поєднує керуючу роль викладача з високою активністю студентів на основі сучасних інтерактивних технологій. Головне спрямування інтерактивної лекції – самостійне здобуття знань студентами, їх “самонавчання” під керівництвом лектора з використанням всіх доступних інтерактивних методів.

Мета інтерактивної лекції – подання студентам нового навчального матеріалу з теми конкретної дисципліни, створення системи знань з використанням сучасних інтерактивних методів навчання, новітніх методичних прийомів і засобів, зокрема, комп’ютерної технології. Особливостями інтерактивної лекції є: заміна активності викладача на творчу активність студентів; активізація ретроспективних знань студентів на базі міжпредметних зв’язків; використання ерудиції студентів, економічних, політичних та соціальних знань; моделювання викладачем процесу здобування знань студентами протягом лекції; чітке структурування викладачем навчального матеріалу; самостійний вибір студентами методів та засобів набуття необхідних знань; надання студентам широкого спектру інформації щодо опанування предметом лекції; оперативне коригування та спрямування дій студентів; діагностика знань студентів для визначення підсумків заняття.

Для читання лекції з використанням мультимедійних технологій на першому етапі необхідно укомплектування аудиторії необхідними технічними засобами: комп’ютером, мультимедійним проектором, інтерактивною дошкою (типу SMART Board 680). Окрім того, така методика читання лекцій потребує серйозної розробки принципово нових навчально-методичних матеріалів: мультимедійного підручника, електронного конспекту лекцій, презентаційної версії курсу в форматі Power Point.

Список використаних джерел:

1. Балабанов В. Методика преподавания экономических дисциплин. Основы лекторского мастерства / В.Балабанов. – М., 2006. – 278 с.
2. Головки Л. Активізація самостійної роботи студента під час лекційних занять / Л.Головки // Освіта і управління. – 2004. – Т.5. – №1. – С.5.
3. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: Навч.посіб. – Вид. 2-ге, доп. – К.: КНЕУ, 2003. – С.75-189.
4. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С.57 – 75, С.116- 118.
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / [За ред. С.У.Пехота]. – К.: А.С.К., 2007. – 179 с.
6. Ротова Т.А. Сучасне методичне забезпечення: погляд викладача / Т.О.Ротова // Сучасні освітні технології у вищій школі: Матеріали міжнар. наук.-метод. конф. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – С.25-28.